

Steiger Kornél

HEIDEGGER EUKLEIDÉSZ-ÉRTELMEZÉSE**(Vigyázat! Fikció!)**

Néhány év múlva szenzációs lelet kerül majd napvilágra: egy freiburgi magánarchívumban eddig ismeretlen Heidegger-kéziratra fognak bukkanni. A kézirat címe ez lesz: A PONT FENOMENOLÓGIÁJA. HERMENEUTIKAI RÁKÖZELÍTÉSEK EUKLEIDÉSZ GEOMETRIÁJÁRA. A mű nem kevesebbet fog tartalmazni, mint Heidegger egyedülálló értelmezését az eukleidészi definíciókkal, posztulátumokkal és axiómákkal kapcsolatban. Lázasan kutatják majd, vajon Heidegger előadta-e ezt a gondolatgazdag interpretációt vagy sem. Ha igen, kiknek? Ha nem, miért nem?

Az alábbiakban bemutatom – a majdan előkerülő kézirat alapján – az első három eukleidészi definíció heideggeri értelmezését.

Budapest, 1999. szeptember 30.

Steiger Kornél

Martin Heidegger: Pont, vonal, szakasz – az ontikus létönfelfnyílás eredendő ősigéi

I. Σημεῖον ἔστιν, οὐ μέρος οὐθέν.

A matematikusok ezt száználmas módon így fordítják: *Pont az, aminek nincs része.*

Ez a fordítás azonban elégtelen és hiteltelen: egy olyan korszak talmi csinálmánya, amely már elfeledte a görög szavak őseredeti értelmét.

Első kérdésünk ez: mit jelent a σημεῖον? Elsődleges jelentése szerint „jel”. Jel a tengernagy hajóján a zászló, jel a mérföldkő. A jel olyasmi, ami jelez valami olyat, ami nem ő maga: másnak a lényegét fejezi ki, önmaga azonban lényegtelenességében áll fenn (un-west). Jel továbbá a betegség szimptomája. A σύμπτωμα eredeti jelentése: összeomlás. A σημεῖον tehát lényegtelenességében összeomló.

A jel ugyanakkor megjelenés. Lényegtelenességében összeomló megjelenés.

Második kérdésünk az ἔστιν-re vonatkozik. Mi az, hogy van? Egyáltalán hogyan illetheti meg a „vanás” a lényegtelenességében összeomló megjelenést? Csak úgy illetheti meg, mint a lényegtelenességében kibomlót (Das-in-sei-ner-Un-we-sent-lich-keit-Entwick-elt-es). A lényegtelenességében kibomló nyilván önmaga számára bomlik ki. Az önmaga számára való kibomlás kétségtelenül elég kellemetlen (un-heim-lich), azaz ott-hontalan dolog.

A μέρος szót lapos és gondolattalan félreértés „rész”-nek fordítani: sorsot jelent (vö. Moira).

Most megérkeztünk oda, hogy előzetesen előrefutva megmutassuk Eukleidész első definíciójának valóságos értelmét: *Az önmaga számára otthontalanul kibomló, lényegtelenességében összeomló megjelenés az, ami sorstalan.* Ez a mondás tehát nem egyéb, mint az inautentikus, tevő-vevő-babráló létezés rendkívül világos, ragyogó, erőteljes ontológémiája.

2. Γραμμὴ δὲ μῆκος ἀπλατές.

A matematikusok sápatag értelmezése szerint: *A vonal szélesség nélküli hosszúság.*

Nem szabad persze csodálkoznunk ezen a gondolattalan és görögtelen megoldáson. Hagyjuk meg azoknak, akik kiöltötték.

Első kérdésünk tárgya a γραμμή. Mi a γραμμή? A γραμμή a γράφειν igéből származik. A γράφειν igének a szótári jelentése: „írni”. Van azonban a γράφειν igének – amelyből a γραμμή származik – egy archaikusabb, eredendő jelentése is (lásd ILÍASZ 17, 599): „karmolni, karcolni”. A γραμμή tehát – amely a γράφειν igéből származik – valójában karmolat, karmolvány. Az ember, ha unatkozik, szorongásában a legszívesebben öszszekarmolná magát. Vagyis a γραμμή-ban (ez a γράφειν igéből származik) a Semmivel való szembenézés szorongása néz szembe szorongva a Semmivel.

A γραμμή egy μῆκος. Mármost a μῆκος nem egyszerűen „hosszúság”. A ciceroi *longitudo* persze már fordítható hosszúságnak. Az már az a nevetséges „hosszúság”, amit az „idő”-vel meg a „sebesség”-gel együtt „képlet”-be foglalnak később a „fizikusok”. De merjünk korszerűtlenek lenni! A μῆκος magának a szorongásnak a hosszan kitarított szívárgása, amely előrefut a saját halálomhoz, majd a Semmi terhével megrakodva jó földművesként ballag vissza hozzám.

Milyen ez a μῆκος? Ez a μῆκος ἀπλατές. A πλάτος jelentése: mélység. A dolog mélysege (mélységességében illeszkedve-feszülve széttartó, keservesen vakaródzó*) abban rejlik, hogy belsővé váló emlékezés (Erinnerung) irányul reá, amely el nem rejtetté teszi az ek-szisztenciát, azaz a létbe mélyen beléágyazott önkiallást.

Most már megpróbálkozhatunk ennek a rendkívül mély mondatnak a fordításával: *A Semmivel való szembenézés szorongásának karmolványa hosszan kitarított, elmélyülni képtelen, önkiallhatatlan szívárgás.*

Döbbenetes az a mélységes erő, ahogy Eukleidész fölismerve világgá kiáltja a jelenvalólet alapszituációját.

3. Γραμμῆς δὲ πέρατα σημεῖα.

A matematikusok gyötrelmesen és szégyenletesen frivol, téves fordítása: *A vonal határai pontok.*

Az előbbieken fényében itt már csupán egyetlen szó értelmezése a feladatunk. Mi a πέρας? Szótáraink szerint „határ”.

A szótár (vocabularium) azonban latin szó, ezért ne használjunk szótárt! A törzsökös német Wörterbuch („szóbikkfa”) már közelebb áll hozzám, de a gót Waurd a latin verbumból származván olykor ennek használatát is elvetem.

A πέρας a πειράω igéből származik, amely ezt jelenti: „áthatolni, behatolni”. Köze van az ἐμπειράζω igéhez is, amelynek jelentése: „próbálkozni”. A πέρας tehát nem más, mint „gyötrelmes próbálkozás a behatolásra”. És ekkor máris előttünk áll a görög szellem egyik legnagyobb örömdatuma: *A Semmivel való szembenézés szorongása karmolványainak gyötrelmes próbálkozásai a behatolásra: az önmaguk számára otthontalanul kibomló, lényegtelenységükben összeomló megjelenések.*

Szemben azzal, amit a *Frankfurter Allgemeine Zeitung* szeretne.

* Itt a kéziratban öt sor olvashatatlan, mert a kis dr. Wolfgang Heidegger leöntötte marmeláddal.